

12 Heilige Nachten

In verwachting van het onverwachte...

Soms bekruipt me het gevoel dat we in donkere tijden leven. Daarbij denk ik allereerst aan de vele conflicten die wereldwijd woeden, maar ook aan de oorlogstaal die in ons eigen land klinkt. Een constructief gesprek lijkt bijna niet meer mogelijk. Is er nog perspectief?

Wat had ik hierover graag van gedachten gewisseld met Hannah Arendt (1906-1975). Ook zij leefde in donkere tijden. Als Jodin vluchtte ze in 1933 noodgedwongen uit Duitsland. De sjoa (holocaust) heeft haar denken diepgaand beïnvloed. Arendts denken laat zich niet zomaar in een hokje plaatsen. Maar als je toch een rode draad wilt aanwijzen, is dat ongetwijfeld haar aandacht voor nataliteit: het wonder van de geboorte.

Als mens worden we geboren in een wereld die ouder is dan wijzelf (1). Met 'wereld' bedoelt Hannah Arendt overigens niet de aarde of de natuur. Het gaat om een door mensen gemaakte wereld, met daarin voorwerpen en andere zaken – bijvoorbeeld instituties – waartoe we ons gezamenlijk verhouden. Ter illustratie gebruikt ze het beeld van een tafel. Samenleven betekent dat we als het ware samen rond de tafel zitten. We zitten allemaal op een andere plek en hebben dus ons eigen perspectief. In die zin scheidt de tafel ons van elkaar. Maar omdat we ons allemaal tot dezelfde tafel verhouden, verbindt zij ons ook met elkaar.

De menselijke wereld zorgt voor een zekere stabiliteit en duurzaamheid. Als alles zijn natuurlijke beloop zou hebben, stevent de wereld onvermijdelijk af op haar ondergang. Wij mensen zijn nu eenmaal sterfelijk, en alles wat menselijk is, is gedoemd om samen met ons ten onder te gaan. Maar er is hoop: het wonder van de nataliteit doorbreekt deze cyclus. (2)

'Nataliteit' verwijst voor Hannah Arendt allereerst naar de komst van nieuwe mensen in deze wereld. Ieder mens is uniek, en iedere geboorte een wonder. Zelf heb ik zo'n wonder het afgelopen jaar van nabij mogen meemaken. Mijn beste vriendin is bevallen van een zoontje. Hiermee is iemand ter wereld gekomen die er eerst nog niet was, en die bovendien niet nog een keer in de wereld zal komen. Een ontroerende gedachte...

Voor Hannah Arendt beperkt nataliteit zich niet tot onze fysieke geboorte. Dat wij als mens geboren zijn, betekent dat ieder van ons het vermogen heeft iets nieuws te beginnen. Iets wat tégen alle verwachtingen en alle wetten van de statistiek ingaat. Wie wij zijn, onthult zich in ons handelen. Juist omdat elk mens het vermogen heeft om te handelen, iets nieuws te beginnen, kunnen we van mensen het onverwachte verwachten. (3)

Aandacht voor nataliteit is geen naïef vertrouwen dat alles wel goed komt. Ons handelen kenmerkt zich door onvoorspelbaarheid, juist omdat we te midden van andere mensen handelen die elk iets nieuws kunnen beginnen. We kunnen onze daden nooit helemaal overzien. Soms hebben zij onbedoelde gevolgen, ten goede of ten kwade. Twee menselijke vermogens beschermen ons volgens Hannah Arendt tot op zekere hoogte tegen deze grilligheid. Als een handeling verkeerd uitpakt, kunnen we deze weliswaar niet ongedaan maken, maar we kunnen anderen wel om vergeving vragen. Ook kunnen we de toekomst nooit helemaal veiligstellen, maar we kunnen anderen wel beloftes doen en ons daaraan houden. (4)

Op de drempel van het nieuwe jaar mogen we hier opnieuw bij stilstaan. Zijn er het afgelopen jaar dingen gebeurd waarvoor we om vergeving willen vragen? Welke beloftes willen we doen voor het komende jaar? Laten we 2025 samen tegemoet treden in verwachting van het onverwachte...

Esther van Eenennaam

1) Hannah Arendt, *The Crisis in Education* (1954), p. 3.

2) Hannah Arendt, *The Human Condition* (2nd ed., 1998 (1958)), The University of Chicago Press, pp. 52, 137, 246-247.

3) Idem, pp. 178-179.

4) Idem, pp. 188, 237.

